

וכך כתב לו — ומי נתנה כתובה לגבות מחיים דיבם?

ממשנתינו, ששנינו — "לא יאמר לה הרי כתובתיך מונחת לך על השלחן, אלא כל נכסיו אחראין לכתובתה", ומבואר שאינו יכול ליחד לה את שיעור כתובתה ולמכור את השאר, ומדוע נזקק רבא להקשות מברייתא במקום משנה?

והרי תניא בברייתא: רבי אבא אומר, שאלתי את סומכום — יבם הרוצה שיוכל למכור בנכסיו אחיו לאחר שכנס את אשתו, כיצד הוא עושה? הרי בעלמא אינו יכול למכור את נכסיו אחיו, כיון שהם משועבדים לכתובת אשתו, כמבואר במשנה.

ומשנינו: ממשנתינו אין להקשות, כיון שהמשנה אינה אומרת דין, אלא התם עצה טובה קא משמע לך, שלא תאבד את כתובתה⁽⁷³⁾. אך מדינא יכול הבעל ליחד לה כתובתה. ולכן לא הקשה רבא מהמשנה אלא מהברייתא.

אם כהן הוא, שאינו יכול לגרש את אשתו ולהחזירה לאחר מכן, יעשה לה סעודה יפה, לפתותה במשתה היין, ויפייסנה, כדי שתרשה לו למכור את העודף על כתובתה.

ומוכיחה הגמרא, שהמשנה אינה אומרת דין גמור — דאי לא תימא הכי [אם לא תאמר כך] איך תבאר את הסיפא, דקתני "וכן לא יאמר אדם לאשתו הרי כתובתיך מונחת לך על השלחן אלא כל נכסיו אחראין לכתובת אשתו",

ואם ישראל הוא, מגרשה בנטי, ונותן לה כתובתה, ויכול כעת למכור את כל שאר הנכסים, ואחר כך יחזירנה על דעת כתובתה הראשונה. עד כאן הברייתא.

אי בעי ליה לזבוני הכא נמי דלא מצי מזבין [וכי כל בעל אינו יכול למכור את כל נכסיו, עד שיגרש את אשתו]? אלא ודאי, רק עצה טובה קמשמע לך, שלא ייחד לה את כתובתה, אך יכול הוא למכור נכסיו.

ומדייק רבא — ואי סלקא דעתין שנתנה כתובה לגבות מחיים דיבם, מדוע היבם צריך לגרש אותה כדי להגבותה כתובתה ולמכור את השאר, נייחד לה שיעור כתובה, והשאר לזבין [שייחד לה את שיעור כתובתה כעת, וימכור את השאר]?

הכא נמי, גבי יבם, רק עצה טובה קא משמע לך, שלא ייחד לה את כתובתה. ולכן

ומקשינו: ולטעמיה [אם כך הקשה לך] ולותבה ממתניתין [מדוע לא הקשה עליו

אך התוספות פרו — שהעצה טובה, כיון שאם ייחד לה מטלטלין תהא קלה בעיניו להוציאה.

או באופן אחר — שאם ייחד לה מטלטלין לא יוכל לגרשה בלא להפסיד את מטלטליו. אך אם לא ייחד לה, יוכל למכרם, ולגרשה בלא שיפסידם.

קושיית הגמרא אליבא דכולי עלמא, או שעדיין צריך לתרץ רק לפי בית שמאי.

73. רש"י מבאר, שהעצה טובה גם לבעל, כיון שאם אשתו תאבד את כתובתה, יאלץ הוא לשוב ולתת לה כתובה אחרת.

והטעם — מכיון שאסור לאדם שישהה עם אשתו אפילו שעה אחת בלא כתובה.

לא הקשה רבא מהמשנה.

אלא ברייתא דרבי אבא קשיא, כדלעיל (74)?

בעי אחוה למפסלה לה בניטא מיניה [רצה אחד האחים לתת לה גט, כדי שלא יוכל הגדול ליבמה, ויחלקו בנכסי אחיהם].

אמר לו אחיו הגדול — מאי דעתך משום נכסי?! **אנא בנכסי פליגנא לך**. [אם רצונך לחלוק בנכסים, תן לי ליבם, ואנכי אחלוק עמך כאילו חלצתי] (76).

אמר רב יוסף — כיון דאמור רבנן לא לזיבין, אע"ג דזבין לא הוה זביניה זביני. [כיון שאמרו חכמים שאין היבם רשאי למכור בנכסי אחיו המת, אפילו אם מכר לא חל המכר], ולכן אינו חייב לתת לאחיו חלק מהנכסים אם ייבמה.

והיכן אמרו: **דתניא — מי שמת והניח שומרת יבם, והניח נכסים במאה מנה, אף על פי שכתובתה אינה אלא מנה, לא ימכור**. כיון שכל נכסיו אחראין לכתובתה".

אמר ליה אביי — וכי כל היבא דאמור רבנן לא לזיבין, אע"ג דזבין לא הוה זביניה זביני [וכי בכל מקום שאמרו לא למכור, אם מכר לא חל המכר]?!

והרי **תנן בריש פרקין — "האשה שנפלו לה נכסים ... בית שמאי אומרים תמכור, ובית הלל אומרים לא תמכור, ברם — אלו ואלו**

ומשנינן: **ברייתא דרבי אבא נמי לא קשיא**, ואין להוכיח ממנה ש"לא ניתנה כתובה להגבות מחיי היבם", כיון שלעולם נאמר ש"ניתנה כתובה להגבות מחיי היבם", אלא תקנו שלא יתן לה את כתובתה בעודם נשואים **משום איבה**. שלא יבואו לידי ריב, משום שתאמר — "עיניו נתן בגירושין, ולכן נתן לי כתובתי" (75).

א. מי שמת בלא בנים והניח אשה ליבום, והיו לו כמה אחים — מצווה על הגדול ליבמה, ואם יבמה זכה בכל נכסי אחיו.

ב. ואם חלץ ולא יבם — חולקים כל האחים בשה בנכסי אחיהם המת.

ג. ואם נתן לה אחד מהאחים גט, שוב אין יכולים ליבמה, וחולצים לה, וחולקים בנכסי אחיהם.

מעשה בההוא **גברא, הנפלה ליה יבמה בפומבדיתא** [מת אחיו בלא בנים בפומפדיתא, ונפלה אשתו לפניו ליבום, כיון שהיה האח הגדול].

עיצה טובה שלא ייחד לה שיעור כתובתה.

75. אך בברייתא הנזכרת לעיל, אין לחוש משום איבה, כיון שכשמגרש ומחזיר מיד האשה מבינה שאינו עושה כך משום שנאתה, אלא כדי שיוכל למכור. רש"י.

76. ויעויין בשיטה מקובצת, שדנו הראשונים האם מדובר שעשו קניין על ההסכם ביניהם, או

74. ואם תאמר, מדוע לא תרצה הגמרא על הקושיא מהברייתא כמו שתרצה על הקושיא מהמשנה — "התם עיצה טובה קמ"ל", כלומר שיגרשנה ולא ייחד לה שיעור כתובתה משום ה"עיצה טובה"?

ומבאר רש"י — שגירושין הם גנאי לשניהם, וגריעי טפי מלייחד לה שיעור כתובה. ולכן ודאי שאין זו עיצה טובה לגרשה.

מה שאין כן במשנה, שאינו מגרש, נתנו לו

אחיו חייב לו כסף] ומת המלוה, והניח שומרת יבם לפני אחיו הלוח, לא יאמר הלוח — הואיל ושאני יורש, החזקתי. ופקע חובי⁽⁷⁷⁾.

אלא, מוציאין את הנכסים מהיבם, ויקח בהן קרקע כדי שתוכל יבמתו לגבות ממנה את כתובתה, והוא אוכל פירות⁽⁷⁸⁾.

ומוכח, שלא הועילה תפיסתו בחוב, כיון שאמרו חכמים — "ילקח בהם קרקע".

אמר ליה אביי — דלמא דטבא ליה עבדו ליה? אולי אין כונת המשנה שכופין אותו לקחת במעות קרקע, אלא רק עצה טובה נתנו לו כדי שלא יאבד את המעות בהוצאה⁽⁷⁸⁾?

אמר ליה רב יוסף: תנא תני "מוציאין", ואת אמרת "דטבא ליה עבדו ליה"? [בברייתא כתוב לשון "מוציאין", דמשמע בעל כרחו, ואתה רוצה לומר שכונתה רק לעיצה טובה?].

הדור שלחיה קמיה [שוב שלחו תשובה זו לפני] דרב מניומי בריה דרב נחומי.

מודים שאם מכרה ונתנה קיים, ומוכח, שאפילו במקום שאמרו חכמים "לא תמכור", אם מכרה מהני?

שלחו שאלה זו, לקמיה דר' חנינא בר פפי.

שלחה — כדרב יוסף [השיב להם, שהלכה כרב יוסף].

אמר אביי, אטו ר' חנינא בר פפי כיפי תלה לה? [וכי רב חנינא תלה נזמים לקשט את תשובתו], כלומר, מה הוסיף בדבריו על דברי רב יוסף, הלא קושייתי מהמשנה במקומה עומדת?

שוב שלחו שאלה זו לקמיה דרב מניומי בריה דרב נחומי.

שלחה — כדאביי. ואי אמר בה רב יוסף טעמא אחרינא, שלחו לי. [שלח להם — נראה לי כדברי אביי, אך אם ימצא רב יוסף טעם לדבריו, אנא שלחו לי].

נפק רב יוסף, דק ואשכח [יצא רב יוסף, ועיין ומצא ברייתא כדבריו].

דתניא — "הרי שהיה נושה באחיו היה

רק התחייב לו בדברים בעלמא.

77. הקשו הראשונים — הרי כעת הלוח נכנס תחת אחיו המלוה, והרי הוא כמי שהלוח לעצמו, ואם כן, אפילו אם אינו יכול לתפוס את הנכסים, מדוע אינו יכול למחול לעצמו על החוב?

ותרצו הראשונים בכמה אופנים — א. שיבם אינו יורש את אחיו אלא מכת אשתו. ולכן אינו יכול למחול ולהפסיד את זכותה.

ב. כיון שעל ידי מחילתו יגרם הפסד לאשה, חייב לשלם לה הפסד זה מ"דינא דגרמי".

תוספות.

ג. אדם שהלוח כסף, וחזר ולוה בעצמו כסף מאחרים, וכעת הכסף שהלוח משועבד לחוב שלוה — אינו יכול למחול על חובו. כיון שבמחילה זו הרי הוא "חב לאחריני". ולכן בסוגיין שהחוב משועבד לפרעון כתובת האשה, אינו יכול למחול. הריטב"א.

ד. אין מחילה אלא ממוחל לנמחל, ואין אדם יכול למחול לעצמו. הרמב"ן. (בבא בתרא קכה ב.).

78. רש"י. ועיין תוספות שפרשו באופן אחר.

ואלא נאמר, שדברי המשנה אינם נכונים, משום דאמר לה היבם — "את לאו בעלת דברים דידי את", ולא התחייבתי לך כלום אלא לאחי, ועל כן לא אשלם כלל את חובי.

אף כאן יש לדחות — דלמא המשנה כרבי א-ב נתן היא,

דתניא רבי נתן אומר: מניין למי שהיה נושה בחבירו מנה, וחבירו בחבירו, מניין שמוציאין מזה [דהיינו מהאחרון], ונותנין לזה [לראשון] — תלמוד לומר — "ונתן לאשר אשם לו" — ולא כתיב "לאשר נושה בו". ודרשינן — למי שהקרן שלו, דהיינו — המלוה הראשון⁽⁸¹⁾.

והכא נמי, כיון שהמת היה חייב כתובה לאשתו, ואחיו היה חייב לו, כעת מוציאים מהיבם ונותנים את החוב לאשה.

אמר להו, הכי אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן, ברייתא זו שמצא רב יוסף כדבריו, אינה משנה [אינה מוסמכת כדי לסמוך עליה],

ודנה הגמרא: מאי טעמא אינה משנה?

אילימא משום דהוה רחוק ומטלטלי, ומטלטלי לכתובה לא משעבדי, כלומר — אם נאמר, שדברי המשנה שאין האח יכול לתפוס את חובו אחר מות אחיו אינם נכונים, מכיון שהחוב הוא מטלטלין,⁽⁷⁹⁾ ומטלטלין אינם משתעבדים לכתובה, ואם כן כיון שהוא יורש את אחיו זכה גם במטלטליו, דהיינו חובו, ואינו חייב לשעבד את הכסף לפרעון כתובת האשה.

יש לדחות — דלמא המשנה כרבי מאיר היא, דאמר מטלטלין משתעבדים לכתובה⁽⁸⁰⁾.

אך הריטב"א כתב, שלומדים מסוגייתנו שלדעת רבי מאיר אשה יכולה לגבות את כתובתה אף ממטלטלי דיתמי. ולא כדברי רבינו תם.

81. הקשו הראשונים — מדוע נזקק רב נתן לחדש את דינו, הרי גם בלא "שיעבודא דרב נתן" היה המלוה הראשון גובה מהמלוה השני את החוב שחייב לו השלישי, כמו שגובה ממנו את כל הקרקעות והמטלטלין שברשותו?

ומבארים הראשונים — שבלא חדושו של רב נתן, לא היה גובה את החוב אלא אם היה שיעבוד על נכסי הלוה השני, אך בלא שיעבוד אינו יכול לגבות את החוב.

אך לאחר שחידש רב נתן את דינו, לעולם יכול לגבות מהלוה השלישי, כיון שכעת הלוה השלישי משועבד ישירות למלוה הראשון.

79. יש לדון, מדוע חוב נחשב כמטלטלין, הרי עיקר שיעבודו של החוב הוא על הקרקעות? ומבאר הריטב"א, מכיון שנטל זווים כשלוה, ובדרך כלל גם מחזיר כסף, נחשב כמטלטלין. ובכל זאת, יש מקומות שחוב נחשב קרקע — כגון אם אמר "הריני מוכר כל מטלטלי", שאז אין חובותיו בכלל המטלטלין.

80. דעת רבינו תם, שאף לדעת רבי מאיר אין אשה גובה כתובתה ממטלטלי דיתמי, אלא רק ממטלטלין של הבעל עצמו.

ואם כן, צריך לבאר, מדוע בנידון דידן האשה יכולה לגבות את חובה ממטלטלי היבם?

וצריך לומר — שיבם שונה מיתומים, כיון שהוא "קם תחת אחיו המת", ולכן האשה גובה ממנו את הכתובה ממטלטלין, כמו שהיתה גובה מבעלה.